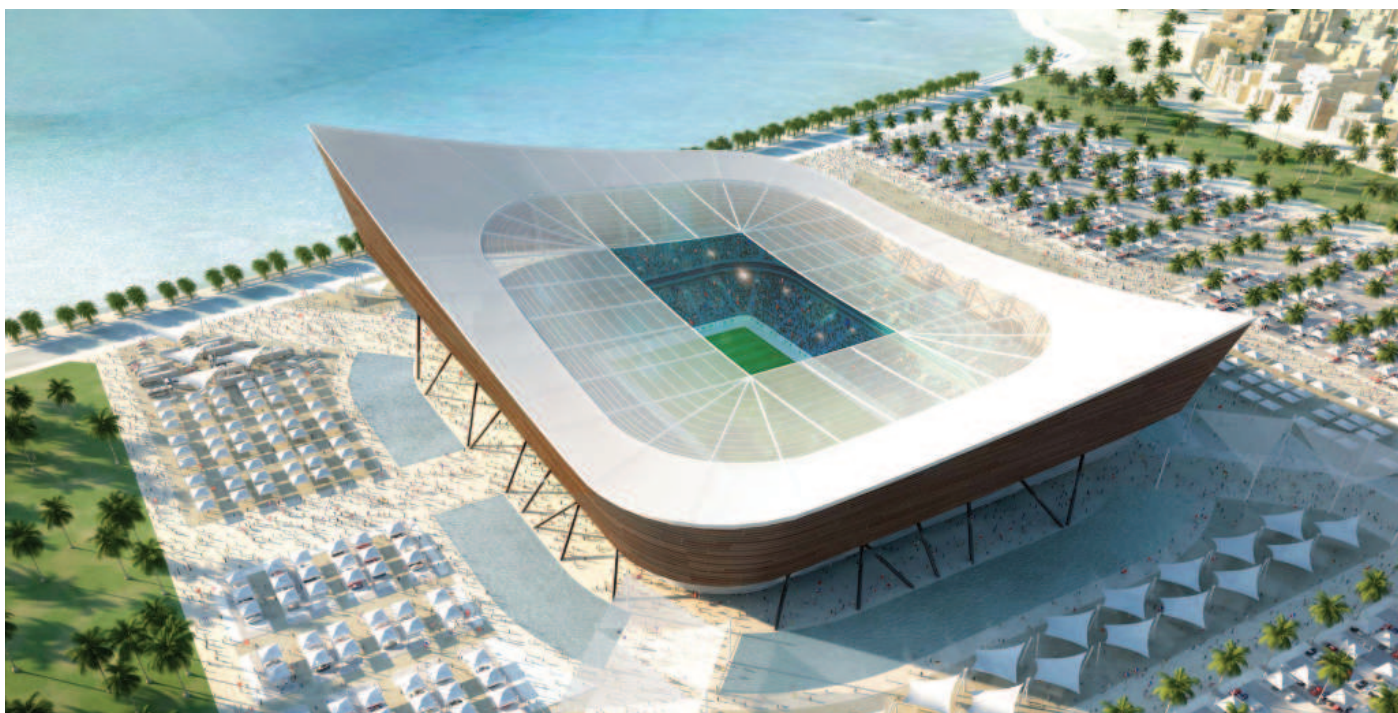


Aktuální otázky lidských práv



Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v červnovém čísle Bulletinu vám úvodem přinášíme další z pravidelných zpráv z jednání Benátské komise, kde se tentokrát mimo jiné probíralo téma jmenování slovenských ústavních soudců a výkladu slovenské ústavy v této otázce. Své postřehy přináší ústavní soudkyně Kateřina Šimáčková.

Sekce mezinárodní trestní spravedlnosti nabízí reportáž o červnovém celosvětovém summitu k ukončení sexuálního násilí v ozbrojených konfliktech. Z jeho jednání mimo jiné vzešel mezinárodní protokol shrnující doporučení ohledně dokumentace a vyšetřování této trestné činnosti, jež potenciálně naplňuje několik skutkových podstat zločinů podle mezinárodního práva. V drtivé většině případů se je bohužel v praxi národních i mezinárodních soudů nedaří stíhat a potrestat. Příspěvek Kateřiny Studecké pak pojednává o v našich končinách de facto neznámém, avšak velmi zajímavém a alarmujícím tématu boje čagoského národa z korálových ostrůvků v Indickém oceánu o sebeurčení. Ukazuje se, že koloniální odkaz a praktiky Velké Británie stále nejsou tak úplně minulostí.

V rámci evropského lidskoprávního dění se můžete těšit na analýzu aktuální judikatury Evropského soudu pro lidská práva k právu na ochranu soukromého a rodinného života. Dále rozebíráme možné perspektivy, jež tentýž soud v nejbližší době povedou při rozhodování hned o dvou stížnostech týkajících se existence práva na (pasivní) eutanázii z pohledu čl. 2 Úmluvy chránícího právo na život a již zmíněného práva na ochranu soukromého a rodinného života. Z mezinárodního dění přinášíme mimo jiné zmapování agónie, v níž se vlivem nedostatku nezávislosti a garancí práva na spravedlivý proces dlouhodobě ocitá egyptská justice. V rámci českých témat doporučujeme zamýšlení Ladislava Vyhnánka nad možným osudem návrhu na zrušení pětiprocentní uzavírací klauzule při volbách do Evropského parlamentu, jež k Ústavnímu soudu podal Nejvyšší správní soud.

S přáním klidného léta a zajímavého počtení nad Bulletinem
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Linda Janků

Obsah

Jmenování slovenských ústavních soudců, zahraniční agenti v Rusku a právní subjektivita náboženských společenství z pohledu Benátské komise

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 5

Zaostřeno na sexuální násilí v ozbrojených konfliktech

Čagoské souostroví – nepovolaným osobám vstup zakázán

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 11

ESLP aktuálně k článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech aneb co vše skrývá právo na respektování rodinného a soukromého života

Právo na život versus právo na smrt

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 14

Lidskoprávní rozměr mistrovství světa ve fotbale: vyhlídky na Katar 2022

Egyptská justice: od špatného k horšímu

4) Česká republika a lidská práva | 17

Uzavírací klauzule ve volbách do Evropského parlamentu před Ústavním soudem

Občanská sdružení a územní plány

+ Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Servis pro zájemce o lidská práva na webu Centra



Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je tam například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlineů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz.

Jmenování slovenských ústavních soudců, zahraniční agenti v Rusku a právní subjektivita náboženských společenství z pohledu Benátské komise

Kateřina Šimáčková

Červnové zasedání Benátské komise (13. 6. a 14. 6. 2014) bylo zaměřeno jako vždy na řadu témat týkajících se jednotlivých zemí. Dále byly představeny výsledky dvou důležitých analýz ke svobodě shromažďování a vyznání a průběh prací na jedné z dalších analýz týkající se sdružovacího práva.

Plenární zasedání bylo zahájeno vzpomínkou na zesnulého Jeana Clauda Colliarda, dlouholetého předsedu volebního výboru Benátské komise, profesora ústavního práva, syna slavného internacionalisty Henri-Clauda-Alberta Colliarda. Někteří si vzpomenu na jeho aktivní účast na pražské konferenci v Cevru před třemi lety k problematice přímé volby prezidenta. Po této vzpomínce se mluvilo o posledním vývoji na Ukrajině, problémech s rozhodnutím gruzínského ústavního soudu o ustanovování členů mediální rady a přípravě nové gruzínské ústavy. Byly projednány a přijaty zprávy o albánském zákoně o civilním a trestním procesu (Benátská komise zejména doporučila reformu justice a změnu ustanovování soudců), o změně arménského soudcovského zákona (časové omezení mandátů soudních funkcionářů), azerbajdžánském obecním zákoně a o tadžickém ústavním soudě. Bylo přijato několik stanovisek ke Kyrgystánu – o disciplinární odpovědnosti soudců, o návrhu volebního zákona, o návrhu ústavního zákona o ústavním senátu nejvyššího soudu. Podrobněji se dále zaměříme na dvě stanoviska Benátské komise, která vyvolala největší diskuse na plénu i v subkomisích, a to stanovisko ke jmenování ústavních soudců na Slovensku a stanovisko k novele zákonné úpravy sdružovacího práva a novele trestního zákona, rozšiřujícího pojem velezrady, v Ruské federaci.

Ministr spravedlnosti Slovenské republiky požádal Benátskou komisi o stanovisko k interpretaci slovenské ústavy. Nešlo tedy jako obvykle ani o stanovisko k nějakému návrhu zákona, ústavy či ústavní změny, ani o vnější kritiku nějaké problematické úpravy nebo o amicus curiae brief, o němž bývá Benátská komise někdy soudy žádána. Slovensko prostě požádalo mezinárodní orgán o interpretaci vlastní ústavy. Základní dotaz byl poměrně jednoduchý, a to zda je možné, aby odcházející prezident republiky ještě jmenoval tři soudce ústavního soudu. Třem soudcům ústavního soudu totiž končí mandát 4. 7., přičemž parlament pre-



Ilustraci foto. Zdroj: Kateřina Šimáčková.

zidentovi navrhl 15. 5. k výběru v souladu s ústavou šest kandidátů, prezidentův mandát končí 15. 6. a už je zvolen nový prezident. Může za těchto okolností odcházející prezident vybrat z navržených kandidátů a jmenovat před nástupem nového prezidenta tři soudce? Bylo zdůrazněno, že slovenský prezident je volen přímo, má některé reálné pravomoci a v ústavě je dokonce definován jako strážce ústavnosti. Slovenská ústava pak tuto situaci neupravuje explicitně. Někteří členové Benátské komise poukázali na to, že odcházející prezident bude jmenovat soudce, kteří budou kontrolovat nového prezidenta, což lépe odpovídá dělbě moci než jmenování soudců na začátku prezidentského mandátu. Velká debata probíhala i o tom, nakolik má Benátská komise vstupovat do takovéto vnitropolitické otázky (zda skutečně může být interpretem vnitrostátní ústavy), několikrát byla vzpomenuka kauza Madison a Marbury a mluvilo se i o tom, zda může a má Benátská komise udělovat politické rady. Benátská komise stejně jako v případě rumunské krize nakonec tuto radu udělila a vyzvala odcházejícího a nastupujícího prezidenta, že by měli postupovat ve vzájemné shodě. Benátská komise konstatovala, že není porušením slovenské ústavy, pokud tři nové soudce bude jmenovat stávající (starý) prezident v těsné časové návaznosti před vypršením jejich mandátu. Nový prezident je tímto jeho rozhodnutím vázán. Starý prezident však může novému prezidentu tuto pravomoc přenechat, což již nyní víme, že udělal. Benátská komise na další otázky odpověděla, že nový prezident nemůže odmítnout všechny parlamentem navržené kandidáty bez vážného ústavního důvodu a požadovat po parlamentu nový seznam kandidátů. Nový prezident dále není oprávněn odvolat z funkce předsedu a místopředsedu ústavního soudu bez objektivních důvodů.

Názor Benátské komise k problematice nové ruské zákonné úpravy neziskových organizací, čerpajících finanční podporu i ze zahraničí (jednou ze zpravodajek byla i Veronika Bílková), a rozšíření pojmu velezrady v trestním zákoně byl vyžádán Parlamentním shromážděním. Pochybnosti vyvolal již sám zákonem zavedený pojem zahraniční agent, který je jakousi stigmatizací nevládních organizací spolupracujících se zahraničím, a připomíná pojmosloví spíše z doby studené války. Z debaty vyplynulo, že i transparentně udělená finanční podpora z fondů EU činí např. z organizace Golos zahraničního agenta. Kromě stigmatizujícího názvu jsou podle Benátské komise v Rusku neziskové organizace označené jako zahraniční agenti také podrobeny častějším a podrobnějším finančním kontrolám, sankcionovány disproportními sankcemi a není dostatečně zajištěna procedura jejich soudní ochrany. Právní úprava velezrady v trestním zákoně byla též ze strany Benátské komise kritizována a Rusko bylo vyzváno ke změně této úpravy, která není souladná s Evropskou úmluvou a s Mezinárodním paktem o lidských a občanských právech. Vězením na dobu 3 až 8 let lze totiž potrestat osoby ohrožující nejen vnější bezpečnost země, ale též vnitřní bezpečnost

a stabilitu. To Benátská komise shledává jako možné narušení svobody projevu a poukazuje na to, že ochrana lidských práv je mezinárodní téma a že stát se nemůže proti kritice dodržování lidských práv v zemi ze strany mezinárodních organizací dovolávat své suverenity. Benátská komise poukázala na to, že obě kritizované úpravy spolu souvisí a mají kumulativní efekt. Stanoviska Benátské komise bývají zpravidla přijímána po zapracování připomínek jednotlivých členů bez konkrétního hlasování jakýmsi konsenzem a individuální člen ze země, jíž se stanovisko týká, se na pracích na stanovisku nepodílí, v tomto případě si však ruský člen vyhradil výslovný nesouhlas s přijetím navrženého stanoviska Benátské komise.

Benátská komise spolu s OBSE dále vydala Společné principy (guidelines) právní subjektivity náboženských a světonázorových společenství, které by měly být vnímány jako soft law Rady Evropy. Definice entity, spadající pod pojem náboženské společnosti (religious or belief communities), je poměrně hodně široká a založená na sebedefinici těch společenství (self-understanding). Jde zejména o to, co jednotlivci i entita považuje za svou víru a náboženství. Dokument zdůrazňuje, že v této otázce se jedná o kolektivní dimenzi svobody vyznání a při ní nezáleží na registraci či právní subjektivitě příslušné organizace, nicméně má to na svobodu vyznání a svědomí důležitý vliv. Nesmí jít o náročnou byrokratickou proceduru. Požadavek na autonomii těchto entit vede k tomu, že státem nesmí být požadováno splnění kritérií materiálních a obsahových, ale jen kritérií formálních. Omezení mohou být jen ta, která mezinárodní smlouvy považují za legitimní (bezpečnost, veřejný pořádek) a musí být garantována soudní ochrana před případnou neregistrací. U registrace těchto společenství nesmí být stanovena přísnější kritéria než pro ostatní organizace; zvýhodnění je přípustné. Nelze limitovat jejich činnost, když nedostanou právní subjektivitu. Byly stanoveny i případy, za jakých okolností obstojí koncept tzv. státního náboženství (v materiálu jsou podrobněji rozebrány situace v USA, Holandsku, Estonsku, Španělsku, Albánii, Moldavě a Litvě). Benátská komise dále schválila rozsáhlou komparativní studii národních právních úprav shromažďovacího práva, zpracovanou německou zástupkyní Annou Peters ve spolupráci s Max Planck Institutem shrnující situaci a aktuální problémy v řadě evropských zemích (i USA). Tento materiál bude stejně jako všechny ostatní zmíněné dokumenty dostupný na stránkách Rady Evropy.

Příští zasedání, které bude slavnostní, neboť je sté v pořadí od zahájení činnosti Benátské komise, proběhne v říjnu v Římě spolu s konferencí na téma právního státu.

Ilustraci foto: Zdroj: Kateřina Šimáková.



1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Zaostřeno na sexuální násilí v ozbrojených konfliktech

Veronika Bazalová

Sexuální násilí v ozbrojených konfliktech je v současné době palčivým problémem řešeným v rámci mezinárodního humanitárního práva. Tato forma násilí může spočívat ve znásilnění nebo jiném útoku sexuální povahy proti ženám, dívkám, mužům či chlapcům. Vzhledem ke genderové nerovnováze jsou sexuálnímu násilí podrobeny spíše ženy a dívky. Sexuální násilí nemusí být pouze doprovodným jevem ozbrojeného konfliktu, ale může být také uplatněno jako forma bojové strategie. Důkazem je právě probíhající syrský konflikt [1]. Oběti sexuálního násilí trpí vážnými fyzickými i psychickými následky a kromě individuálního utrpení může mít trauma ze spáchaných sexuálních útoků negativní vliv i na celou společenskou komunitu.

Vzhledem k těmto závažným důsledkům je sexuální násilí zločinem podle mezinárodního trestního práva,

nuje Organizace spojených národů (OSN) [2]. V dubnu 2013 vydali ministři zahraničních věcí zemí G8 prohlášení, které potvrzuje jejich úsilí předcházet sexuálnímu násilí v ozbrojených konfliktech (*Declaration on Preventing Sexual Violence in Conflict*) [3]. V lednu 2014 zase Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu (ICTR) vydal publikaci shrnující dosavadní praxi stíhání sexuálních zločinů před ICTR (*Best Practices Manual for the Investigation and Prosecution of Sexual Violence Crimes in Post-Conflict Regions*) [4].

Vyvrcholením těchto mezinárodních snah byl celosvětový summit k ukončení sexuálního násilí v ozbrojených konfliktech, který probíhal od 10. do 13. června 2014 v Londýně pod záštitou britského ministra zahraničních věcí Williama Haguea a zvláštní vyslankyně Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky Angeliny Jolie. Summit měl za úkol sjednotit úsilí vlád, OSN a občanské společnosti v boji proti sexuálnímu násilí v ozbrojených konfliktech. Jedním z výstupů summitu je protokol, který obsahuje detailní doporučení, jak postupovat při vyšetřování takových činů (*International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict*) [5].

Současná praxe MTS je ovšem za výše popsanou politickou snahou pozadu. Na první rozsudek týkající se sexuálních zločinů mezinárodního společenství stále čeká. Lubanga byl před MTS odsouzen za nasazování dětských vojáků do válečných



William Hague a Angelina Jolie na celosvětovém summitu k ukončení sexuálního násilí v ozbrojených konfliktech. Zdroj: Foreign and Commonwealth Office, www.flickr.com.

a to jako válečný zločin, zločin proti lidskosti nebo akt genocidy. V Římském statutu, zakládajícím dokumentu Mezinárodního trestního soudu (MTS), je za válečný zločin označeno znásilnění, sexuální otroctví, nucená prostituce, nucené těhotenství či nucená sterilizace (čl. 8 odst. 2 písm. b) bod xxii Římského statutu). Podobně je tomu i v případě zločinů proti lidskosti (čl. 7 odst. 1 písm. g) Římského statutu). Definice genocidy je v tomto ohledu méně specifická a sexuální násilí by se dalo podřadit pod působení těžkého tělesného ublížení dané národní, etnické, rasové nebo náboženské skupině (čl. 6 písm. b) Římského statutu).

Na sexuální násilí se v poslední době zaměřila pozornost mezinárodního společenství. Dlouhodobě se boji proti sexuálnímu násilí v ozbrojených konfliktech vě-



Fatou Bensouda na celosvětovém summitu k ukončení sexuálního násilí v ozbrojených konfliktech. Zdroj: Foreign and Commonwealth Office, www.flickr.com.

konfliktů. Lidskoprávní organizace ovšem upozorňovaly na to, že Lubangovy povstalecké milice (*Union of Congolese Patriots*) také znásilňovaly a sexuálně zneužívaly své oběti. Ngudjolo, další z konžských obviněných, který byl podezřelý i ze sexuálních zločinů, byl pro nedostatek důkazů osvobozen. Katanga, druhý odsouzený před MTS, byl shledán vinným z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Ovšem pro ty, které měly sexuální podtext, žaloba neposkytla dostatek důkazů, a tak byl Katanga v těchto bodech obžaloby osvobozen. Dosavadní přístup úřadu žalobce k vyšetřování a stíhání sexuálního násilí se tak ukázal jako neefektivní. Proto vydala žalobkyně MTS Fatou Bensouda v červnu 2014 nový policy paper, který stanovuje pravidla pro vyšetřování sexuálních zločinů (*Policy Paper on Sexual and Gender-Based Crimes*) [6]. Žalobkyně se bude snažit svá tvrzení před Soudem podkládat ve větší míře i jinými důkazy než svědeckými výpověďmi, které jsou především u sexuálně motivovaných činů nespolehlivé nebo úplně chybějící. Takovými důkazy mohou být například nemocniční záznamy nebo forenzní vyšetřovací postupy. Kromě lepší práce s důkazy někteří akademici a lidé z mezinárodně trest-

ní praxe navrhuji i změnu přístupu ke kvalifikaci trestní odpovědnosti. Namísto stíhání obviněných osob jako přímých pachatelů sexuálního násilí by bylo vhodnější na tyto situace pohlížet skrze odpovědnost velitelů za své podřízené. Žalobkyně pak musí prokazovat pouze to, že velitel o páchaných činech věděl a neudělal nic pro to, aby jim zabránil.

Nezbývá než doufat, že se zvýšenou politickou podporou a aktivním přístupem žalobkyně MTS se již brzy sexuální násilí v ozbrojených konfliktech stane méně častým jevem a beztrestnost pachatelů se podstatně sníží.

Poznámky:

[1] Situaci mapovalo několik lidskoprávních neziskových organizací – Human Rights Watch (blíže viz <http://www.hrw.org/news/2012/06/15/syria-sexual-assault-detention>), International Federation for Human Rights (blíže viz http://www.fidh.org/IMG/pdf/syria_sexual_violence-web.pdf), Euro-Mediterranean Human Rights Network (blíže viz <http://www.euromedrights.org/eng/wp-content/uploads/2013/11/Doc-report-VAW-Syria.pdf>).

[2] Například rezoluce Rady bezpečnosti 2106 (2013), S/RES/2106 (2013), dostupné na http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E-4FF96FF9%7D/s_res_2106.pdf.

[3] Dostupné na https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/185008/G8_PSVI_Declaration_-_FINAL.pdf.

[4] Dostupné na <http://www.unictr.org/portals/0/English/Legal/Prosecutor/ProsecutionofSexualViolence.pdf>.

[5] Dostupné na https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/319054/PSVI_protocol_web.pdf.

[6] Dostupné na <http://www.icc-cpi.int/icedocs/otp/OTP-Policy-Paper-on-Sexual-and-Gender-Based-Crimes--June-2014.pdf>.

Zdroje:

Dittrich, V. *Prosecuting Sexual Violence – Some Steps Forward, But Still a Long Way to Go*, 10. března 2014, Justice in Conflict (<http://justiceinconflict.org/2014/03/10/prosecuting-sexual-violence-some-steps-forward-but-still-a-long-way-to-go/>).

Evans-Pritchard, B. *ICC Restates Commitment on Crimes of Sexual Violence*, 10. června 2014, Institute for War & Peace Reporting, (<http://iwpr.net/report-news/icc-restates-commitment-crimes-sexual-violence>).

International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict, červen 2014, (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/319054/PSVI_protocol_web.pdf).



Čagoské souostroví – nepovolaným osobám vstup zakázán

Kateřina Studecká

V Indickém oceánu, přibližně v půli cesty mezi Afrikou a Indonésií, se nachází Čagoské souostroví. Jedná se o uskupení asi 65 korálových ostrůvků, které jsou součástí Britského indickooceánského území. Největší z ostrovů s názvem Diego Garcia svým významem dalekosáhle přesahuje svoji rozlohu, která činí pouhých 44 km². Stal se totiž pro mnohé symbolem porušování mezinárodního práva ze strany Velké Británie.

Ostrovky byly pravděpodobně poprvé osídleny v 18. století, kdy bylo několika francouzským kolonistům dovoleno založit na nich kokosové plantáže [1]. Když se v roce 1835 souostroví dostalo pod nadvládu Velké Británie, bylo již zaznamenáno, že je na ostrovech ustálená populace. Původní otroci byli osvobozeni a stali se majiteli plantáží, Čagosané vytvořili vlastní ekonomiku, kulturu i jazyk (čagoská kreolština). Na ostrově Diego Garcia byl postaven kostel i škola. Přelom šedesátých a sedmdesátých let 20. století však přinesl nečekané změny.

Čagoské souostroví bylo do roku 1965 součástí britské korunní kolonie Mauricius. V té době již bylo jasné, že dojde k osamostatnění Mauricia. Velká Británie však měla s ostrovy jiné plány a nemohla dopustit ztrátu tohoto území, a tak v tomto roce odejmula souostroví z teritoria Mauricia a vytvořila výše zmíněné Britské indickooceánské území. Zanedlouho se ukázalo, že vedlejšími britskými úmysly bylo pronajmutí Čagoského souostroví Spojeným státům na 50 let s možností prodloužení za účelem vybudování americké vojenské základny. O této dohodě nevěděl britský Parlament, americký Kongres a stejně tak nebyla informována ani Organizace spojených národů. Pro její schválení ve Velké Británii bylo využito tzv. nařízení rady (order in council) [2].

Uvedené vytvoření Britského indickooceánského území představovalo vznik jediné nově vzniklé britské kolonie od období dekolonizace, což je přímým porušením Deklarace Valného shromáždění OSN o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům (1514 [XV]) z roku 1960, která stano-

ví, že podrobování národů cizí nadvládě, podmaňování a vykořisťování je porušením základních lidských práv, odporuje Chartě OSN a je překážkou dosažení míru. Dále jasně stanoví, že mají být podniknuty okamžité kroky k převedení veškeré moci na obyvatele nesamosprávných území bez jakýchkoliv podmínek či výhrad. Jednání Velké Británie v šedesátých letech bylo přesně opačné. Navíc je v rozporu i s rezolucí Valného shromáždění OSN č. 2066 z roku 1965, kterou však Velká Británie nepodepsala a ve které Valné shromáždění vyzývá Velkou Británii k implementování výše zmíněné rezoluce č. 1514 a žádá, aby Velká Británie nepodnikala žádné kroky vedoucí k rozdělení teritoria Mauricia.



Čagosan na Diego Garcia před vysídlením. Zdroj: autor neznámý, commons.wikimedia.org

Avšak to, co následovalo, bylo mnohem závažnějším porušením závazků Velké Británie vůči mezinárodnímu společenství. Účelem pronájmu ostrovů byla již zmíněná výstavba americké vojenské základny. Původně prý měl tomuto účelu sloužit ostrov Aldabra, který se nachází severně od Madagaskaru, ale zde by pravděpodobně Američané neuspěli z důvodu výskytu vzácných želv sloních, za jejichž zájmy by jistě bojovali ekologičtí aktivisté, a tak USA obrátily svoji pozornost na Čagoské souostroví. Zde byli překážkou původní obyvatelé ostrovů (odhaduje se, že tehdejší populace dosahovala až 2 tisíc obyvatel), ale připravit o domov pár set Čagosanů se jevilo jako menší problém, než narušit páření obřích želv.

Britské orgány nařídily vykoupení plantáží, které následně zavřely a zastavily dovážení zásob na ostrovy. V roce 1971 začalo nucené vystěhování, kdy většina ostrovanů byla ze svých domovů přesídlena na Mauricius bez jakýchkoliv finančních či jiných prostředků. Je však nutno uvést, že v roce 1973 britská vláda poskytla mauricijské vládě 650 tisíc GBP na podporu přesídlených ostrova-

nů, peníze se k ostrovanům dostaly o 5 let později. V roce 1982 pak britská vláda poskytla další 4 miliony GBP jako úplné a konečné vyrovnání, ale výměnou za to, že se původní obyvatelé ostrovů vzdají jakéhokoliv práva na návrat do vlasti [3]. Bylo uvedeno, že během tohoto nuceného vysídlení byli jako demonstrace síly a vážného úmyslu britské vlády shromážděni psi všech ostrovanů do budovy, kde byli otráveni a spáleni. Článek 73 Charty OSN jasně stanoví, že “členové OSN, kteří mají (...) odpovědnost za správu území, jejichž lid ještě nedosáhl v plné míře samosprávy, uznávají zásadu, že zájmy obyvatel těchto zemí jsou nejpřednější, a přijímají za svou svatou povinnost závazek, že budou v rámci soustavy mezinárodního míru a bezpečnosti (...) co nejvíce podporovat jejich blahobyt”. Velká Británie tedy tímto nuceným vystěhováním opět porušila své mezinárodní závazky a zdá se neuvěřitelné, jak tyto skutky mohly projít téměř bez povšimnutí mezinárodního společenství. Stalo se tak ovšem pouze díky opatrnému a promyšlenému jednání britské vlády, která od počátku vydávala čagoské obyvatelstvo za najaté dělníky, kteří nemají



žádná práva k obývání ostrovů. Ve skutečnosti již mnozí z těchto obyvatel byli pátou generací Čagosanů a britské orgány si jejich status původního obyvatelstva dobře uvědomovaly, což dokazuje i např. později zveřejněné prohlášení tehdejšího šéfa diplomatické služby Dennise Greenhilla, že „bohužel spolu s ptactvem tam je i pár Tarzanů a Pátků“ [4].

Zarážející však nejsou pouze kontroverzní kroky Velké Británie a USA v celé věci, ale také zatajování a převrácení informací, kterým je celá kauza nechvalně proslulá. Až v roce 2012 bylo britskému Ministerstvu zahraničních věcí (Foreign and Commonwealth office) nařízeno soudem zveřejnit dokumenty týkající se Čagoských ostrovů a byla definitivně potvrzena některá tvrzení původních obyvatel, kteří se již mnoho let snaží soudní cestou o získání satisfakce a práva návratu.

V roce 2000 vydal Vrchní soud v Londýně (High Court of Justice) přelomový rozsudek, kterým rozhodl, aby bylo nařízení rady (order in council) z šedesátých let doplněno a všem původním obyvatelům a jejich potomkům bylo umožněno znovuosídlení ostrova. Britská vláda v reakci na to oznámila, že veškeré změny musí být vykonány v souladu se smluvními povinnostmi vůči USA, takže jakékoliv znovuosídlení největšího ostrova Diego Garcia (na kterém je vybudována vojenská základna) nepřipadá v úvahu. Velký rozruch pak vyvolalo vydání dalších nařízení rady v roce 2004, která definitivně zakázala jakýkoli nepovolený (zákonem či nařízením) vstup na Čagoské ostrovy. Zarážející je opět způsob, jakým britská vláda tohoto zákazu dosáhla – jednak tedy opět nařízením rady, která nemusela být schválena parlamentem a nebyla tedy nutná jakákoliv diskuze, navíc byla vydána „v tajnosti“ v den voleb, pravděpodobně aby jejich existence unikla zájmu médií. Čagosané však tato nařízení opět napadli u Vrchního soudu, který je zrušil. Vláda se proti tomuto rozhodnutí odvolala, avšak Odvolací soud (Court of Appeal) dal v roce 2007 za pravdu ostrovanům, kdy uvedl, že chování britské vlády bylo nezákonným zneužitím moci. Rok poté však nadšení ostrovanů z vítězství opadlo, když Sněmovna lordů vydala své rozhodnutí, ve kterém sice uznává, že na původním obyvatelstvu bylo spácháno mnoho bezpráví, ale nařízení rady z roku

2004 nebyla vydána nezákonně a jsou tedy platná. Čagosané se poté obrátili i na Evropský soud pro lidská práva, ten však věc odmítl z důvodu nepřijatelnosti podle čl. 35 odst. 1, 3 a 4 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv [5].

V roce 2010 britská vláda opět překvapila, když prohlásila území Čagoského souostroví za chráněné mořské území (Marine Protected Area). Mnozí si tento krok vysvětlují jako další způsob zabránění přístupu původních obyvatel do jejich domoviny. Zdá se totiž poněkud kontroverzní, že status chráněného území nenarušuje skutečnost, že na něm funguje největší americká vojenská základna mimo území USA na světě. Nicméně britský Vrchní soud v roce 2013 shledal, že vytvoření chráněného území bylo v pořádku, resp. že se čagoské straně nepodařilo prokázat, že účelem vytvoření chráněného území bylo skutečně zabránění původnímu obyvatelstvu ve znovuosídlení.

Avšak dnes je případ opět aktuální. Od dubna 2014 totiž probíhají slyšení před Stálým rozhodčím soudem v Haagu (Permanent Court of Arbitration) týkající se kompatibility vyhlášení chráněného mořského území s mezinárodním právem. Řízení proti Velké Británii iniciovala Mauricijská republika a dožaduje se, aby Stálý rozhodčí soud rozhodl, že Velká Británie nemá právo na vytváření chráněných mořských území ani jiných mořských zón, a už vůbec pak nemá právo je vytvářet jednostranně vzhledem k závazkům, které má Velká Británie vůči Mauriciu ohledně Čagoských ostrovů, a že porušila i další své závazky vyplývající z Úmluvy OSN o mořském právu.

Bude velmi zajímavé sledovat vývoj tohoto komplexního případu a především to, zda a jaký bude mít vyřešení otázek obecného mezinárodního práva Stálým rozhodčím soudem vliv na dosažení satisfakce pro původní obyvatele Čagoského souostroví, na nichž byla spáchána neodstranitelná křivda. Je však až s podivem, jak malý rozruch (oproti obdobným kauzám) vzbuzuje tento případ u široké veřejnosti. Kdo z nás si nepovzdchl u Vinnetoua nad krutostí tehdejších Evropanů, kteří dovedli původní obyvatelstvo Severní Ameriky téměř do záhuby? A následně jsme se uklidňovali existencí mezinárodních garancí lidských

práv a říkali si, že dnes už bychom něco takového nedopustili. Bohužel dopustili, jen o tom ještě nikdo nenatočil filmový trhák, jenž by k problému přitáhl pozornost světové veřejnosti. Je však smutné, že až ho někdo bude chtít natočit, na Diego Garcia se pravděpodobně kamery nedostanou - tam je totiž chráněné území a vstup nepovolaným osobám zakázán.

Poznámky:

[1] Osídlení jim bylo umožněno také pod podmínkou, že na ostrovech bude zavedeno leprosárium. Pravděpodobně to je příčinou vzniku matriarchálního sociálního systému na ostrovech (uvádí se totiž, že ženy na ostrovech snášely lepru lépe než muži).

[2] Nařízení rady je institut určený k vytváření legislativy vydávané panovníkem původně po poradě s Královskou radou (Privy Council), dnes převážně po poradě s ministrem příslušného resortu.

[3] Čagosané později v soudním řízení před britskými soudy tvrdili, že ne všichni původní obyvatelé podepsali vzdání se práva na návrat a že ti, co jej podepsali, nerozuměli tomu, co podepisují, a nevědomovali si důsledky takového podpisu. Britský soud tento argument odmítl také z toho důvodu, že v průběhu podepisování vzdání se práva měli ostrované právní zastoupení.

[4] *The Chagos Islands: A sordid tale*, BBC News, 3. listopadu 2000. (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1005064.stm).

[5] Článek 35 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv stanoví podmínky přijatelnosti stížnosti, kdy ESLP v této věci došel k závěru, že nedošlo k naplnění požadavků odst. 1 (nebyly vyčerpány všechny vnitrostátní právní prostředky nápravy) a odst. 3 (věc je buď neslučitelná s ustanoveními Úmluvy, je zjevně neopodstatněná nebo zneužívající právo na stížnost anebo stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu), a tak musel věc podle odst. 4 odmítnout.

Zdroje:

Browne, Linda. *An Enduring Shame: The Chagos Islanders Long Fight For Justice*, Justice in Conflict, 15. května 2014. (<http://justiceinconflict.org/2014/05/15/an-enduring-shame-the-chagos-islanders-long-fight-for-justice/>).

Republic of Mauritius v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Memorial Of the Republic of Mauritius, Permanent Court of Arbitration, 1. srpna 2012. (<file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/2.%20Memorial%20on%20Merits.pdf>).

The Chagos Islands: A sordid tale, BBC News, 3. listopadu 2000. (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1005064.stm)

The UK Chagos Support Association, Supporting the Chagos Islanders in their Struggle against British Injustice. History. (<http://www.chagossupport.org.uk/background/history>).



2) Evropský systém ochrany lidských práv

ESLP aktuálně k článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech aneb co vše skrývá právo na respektování rodinného a soukromého života

Martina Grochová

Článek 8 Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen „Úmluva“) stanoví právo každého na respektování rodinného a soukromého života. Toto základní právo se dotýká celého množství otázek od vzájemných práv dětí a rodičů až po problematiku vyhoštění. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) v červnu rozhodl hned ve dvou zajímavých případech, kdy stěžovatelé namítali porušení článku 8 Úmluvy.

Nakládání s ostatky mrtvě narozeného dítěte

Ve věci *Marić proti Chorvatsku* [1] rozhodoval ESLP o tom, zda způsob, jakým nemocnice naložila s ostatky mrtvě narozeného dítěte, porušuje článek 8 Úmluvy. Pár, jemuž se narodilo mrtvé dítě, prohlásil, že si nepřeje odnést jeho ostatky, a proto bylo povinností nemocnice se o ostatky postarat. Nemocnice dala tělo mrtvého dítěte spálit spolu s dalším klinickým odpadem.

Rodiče dítěte se po čase začali zajímat, jakým způsobem bylo s ostatky dítěte naloženo. Tuto informaci jim po dlouhý čas nemocnice neposkytla. Později se dozvěděli, že jejich dítě nebylo pohřbeno, jak se domnívali, ale jeho tělo spálili. Rodiče šokoval způsob, jakým bylo naloženo s ostatky jejich dítěte. Proto podali civilní žalobu i trestní oznámení. Neboť ani jednou cestou nedosáhli rodiče dítěte satisfakce, obrátil se otec na ESLP s tvrzením, že způsob, jakým nemocnice naložila s ostatky jejich dítěte, je porušením článku 8 Úmluvy. ESLP při hodnocení případu několikrát odkázal na dřívější rozhodnutí ve věci *Hadri-Vionnet proti Švýcarsku* [2], která se týkala nároku rodiče účastnit se pohřbu svého dítěte.

ESLP nejdříve posuzoval, zda národní orgány zasáhly do práva na respektování rodinného života. Dospěl k názoru, že k takovému zásahu došlo. Postup nemocnice, kdy je s tělem mrtvě narozeného dítěte naloženo jako s klinickým odpadem, aniž by zůstaly jakékoliv záznamy o tom, jak bylo s ostatky naloženo a kde se nachází, je nepochybně zásahem do rodinného života rodičů mrtvě narozeného dítěte.

ESLP dále posuzoval, zda byl zásah v souladu s národním právem, sledoval legitimní cíl a byl nezbyt-

ný v demokratické společnosti. Stačilo však posoudit pouze první z otázek, neboť ESLP dospěl k názoru, že takový zásah do práva na respektování rodinného života nebyl v souladu s chorvatským právem. Byl tedy porušen článek 8 Úmluvy.

Neobnovení pracovní smlouvy z důvodu nerespektování celibátu

Dalším nedávným rozhodnutím z oblasti práva na respektování rodinného a soukromého života je rozsudek *Fernandez Martinez proti Španělsku* [3]. Stěžovatel se stal knězem a o několik let později zažádal Vatikán o zproštění povinnosti žít v celibátu. Přestože nedostal žádnou odpověď, v následujícím roce se oženil a se svou ženou má pět dětí. Stěžovatel se také aktivně angažoval v organizaci vystupující proti povinnosti kněží žít v celibátu. Stěžovatel se později stal učitelem katolického náboženství na státní škole, kde podepsal obnovitelnou pracovní smlouvu na jeden rok. Smlouva je obnovována automaticky, pokud nemá námitek biskupství nebo státní orgán.



Ilustrační obrázek. Zdroj: Cenobio, wikipedia.org



Evropský soud pro lidská práva. Zdroj: Council of Europe.

Po 13 letech od žádosti zprostil papež stěžovatele povinnosti celibátu. S tím zároveň ztratil status kněze a byl zproštěn i všech souvisejících povinností. Rozhodnutí dále obsahovalo sdělení, že stěžovatel nemůže nadále vyučovat katolické náboženství, ledaže by místní biskup rozhodl opačně. Na základě tohoto rozhodnutí však již pracovní smlouvu stěžovatele neobnovili. Proti rozhodnutí se stěžovatel rozhodl bránit ve správním a následně i soudním řízení. Přes podporu ředitele školy, kde stěžovatel učil, však neměl v řízení úspěch.

Stěžovatel se domnívá, že neobnovení pracovní smlouvy porušuje jeho právo na respektování rodinného života podle článku 8 Úmluvy. Stěžovatel se totiž domnívá, že jeho smlouvu neobnovili proto, že uzavřel manželství a byl členem organizace, která otevřeně vystupuje proti povinnosti kněží žít v celibátu.

ESLP se nejdříve zabýval otázkou, zda lze vůbec případ podřadit pod článek 8 Úmluvy. Připomněl nejprve svou judikaturu, ve které již dříve uvedl, že profesní život může být součástí soukromého života. V daném případě je propojenost soukromého a profesního života extrémní, neboť předpoklady pro výkon zvoleného povolání zahrnují i určité předpokládané chování v soukromém životě. Volby, které stěžovatel činí v soukromém a rodinném životě, ovlivňují jeho život profesní.

Postup, kdy nebyla obnovena stěžovatelova pracovní smlouva, neboť odmítl žít v celibátu, zasahuje dle ESLP do jeho práva na respektování soukromého života. ESLP však shledal, že takový zásah byl v souladu se zákonem. Zásah také sledoval legitimní cíl, jakým je autonomie katolické církve rozhodnout o tom, kdo bude její náboženství vyučovat.

ESLP se podrobně zabíral zejména otázkou, zda byl takový zásah nezbytný v demokratické společnosti.

Zkoumal samostatně postavení stěžovatele, publicitu, kterou stěžovatel vzbudil ohledně své situace ženatého kněze a svého členství v organizaci prosazující zrušení povinnosti celibátu kněží, postavení státu jako zaměstnavatele a tvrdost zvoleného opatření. ESLP zejména shledal, že uzavřením pracovní smlouvy se jako učitel náboženství dobrovolně zavázal ke zvýšené loajalitě ke katolické církvi, čímž sám souhlasil s implicitním omezením rozsahu svého práva na respektování rodinného a soukromého života.

Tím, že se stěžovatel veřejně prezentoval jako osoba vystupující proti celibátu, zpochybňoval základní myšlenky náboženství, jež vyučoval, čímž ohrozil specifický vztah, který byl založen pracovní smlouvou. Takové vystupování stěžovatele je v rozporu s požadavkem zvýšené loajality založeným pracovní smlouvou. Náboženství musí být vyučováno osobou, jejíž vlastní životní styl a veřejná prohlášení nejsou v rozporu s myšlenkami tohoto náboženství.

ESLP v neposlední řadě vyslovil, že stěžovatel se vědomě sám dostal do situace, která byla neslučitelná s pravidly církve, a tedy mohl a měl sankci předvídat. ESLP následně shledal, že španělské soudy při posouzení případu nepřekročily prostor pro uvážení (*margin of appreciation*) a nedošlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Zdroje:

- [1] *Marić proti Chorvatsku*, rozsudek ESLP ze dne 12. června 2014, stížnost č. 20132/12.
- [2] *Hadri-Vionnet proti Švýcarsku*, rozsudek ESLP ze dne 14. února 2008, stížnost č. 55525/00.
- [3] *Fernandez Martinez proti Španělsku*, rozsudek ESLP ze dne 12. června 2014, stížnost č. 56030/07.

Právo na život versus právo na smrt

Helena Bončková

Evropský soud pro lidská práva vydal v červnu předběžné opatření, kterým pozastavil výkon rozsudku francouzské Státní rady (Conseil d'État), jímž se tato nejvyšší instance správního soudnictví v zemi vyslovila pro odpojení ochrnutého muže (kvadruplegika) od přístrojů, jež ho udržují při životě. ESLP se tak v nejbližších měsících bude zabývat otázkou, zda postup francouzských orgánů byl v souladu s Úmluvou, tj. zejména s jejím článkem 2, jenž stanoví právo na život.[1]

Vincent Lambert utrpěl v roce 2008 při automobilové nehodě zranění hlavy, v jehož důsledku ochrnul, a je již řadu let udržován ve vegetativním stavu s pomocí umělé výživy a hydratace. Francouzský zákon z roku 2005 o právech pacientů (tzv. Leonettiho zákon) sice zakazuje aktivní eutanazii, současně však u nevyлечitelně nemocných pacientů připouští ukončení marné, nepřiměřené léčby, jejímž účelem je pouze umělé udržování pacientů při životě. Lékaři a Lambertova manželka se v lednu 2014 postupem podle uvedeného zákona (tj. po konzultaci s kolegiem sedmi lékařů) rozhodli, že Lamberta odpojí od přístrojů zajišťujících jeho výživu a hydrataci. Pouze jeden lékař, kterého do kolegia doporučili Lambertovi rodiče, byl proti tomuto postupu. Lambertovi rodiče s rozhodnutím nemocnice o pasivní eutanazii svého syna nesouhlasili a podali proti němu odvolání. Správní soud jim dal za pravdu, proti jeho verdiktu se však ke Státní radě odvolala Lambertova manželka a remešská nemocnice.

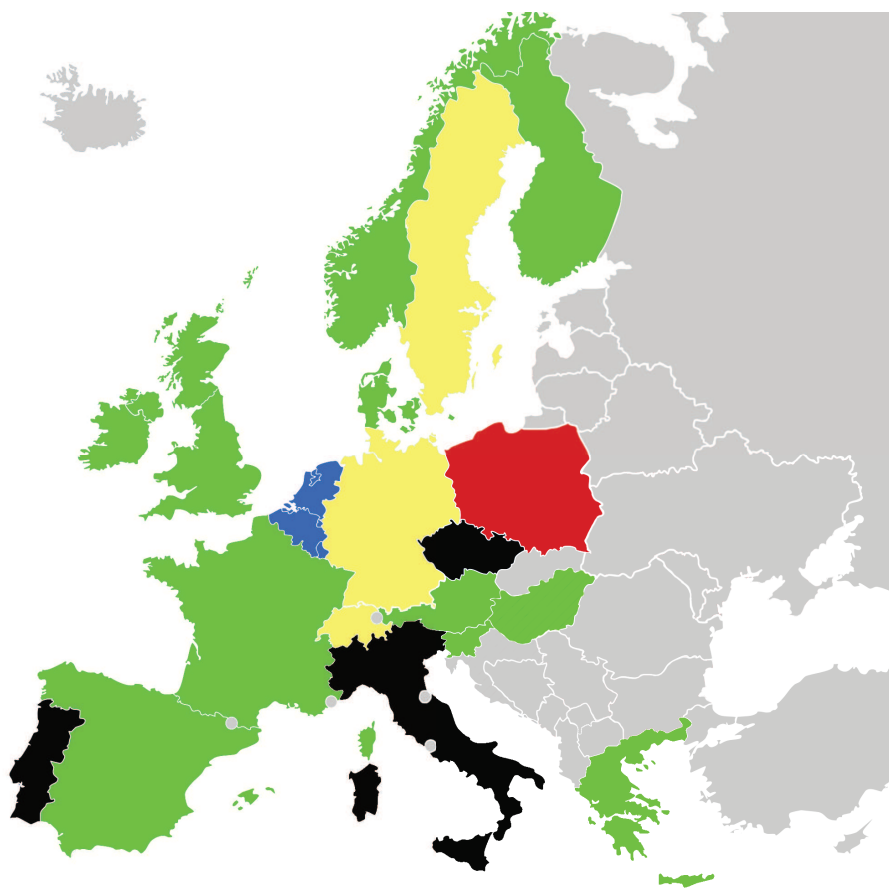
Státní rada nejdříve v únoru 2014 vydala prozatímní rozhodnutí, kterým nařídila zpracování lékařské zprávy panelem složeným ze tří lékařů. Dne 24. června 2014 pak mj. na základě uvedené zprávy dospěla k závěru, že postup remešské nemocnice byl v souladu se zákonem o právech pacientů. Lambertovi rodiče a sourozenci se nyní obrátili na Evropský soud pro lidská práva, který se jejich stížností bude zabývat prioritně. Připomeňme, že podle jeho stávající judikatury z čl. 2 Úmluvy nelze dovodit právo na smrt.[2] Na druhou stranu například ve věci *Gross proti Švýcarsku* štrasburští soudci dospěli k závěru o porušení čl. 8 Úmluvy (tj. práva na respektování soukromého a rodinného života), když shledali,

že pravidla pro obdržení smrtící dávky ve Švýcarsku, jež umožňují realizaci tzv. asistované sebevraždy, byla nejasná.[3] Citovaný případ se týkal ženy, která si přála ukončit svůj život, aniž by trpěla nějakou nemocí. Švýcarské orgány jí však smrtící dávku odmítly poskytnout.

ESLP tak bude mít v dohledné době hned podvakrát možnost v Evropě opět rozvířít debatu o eutanazii (kromě projednávaného případu *Lambert proti Francii*, rovněž ve shora citované věci *Gross proti Švýcarsku*, která byla v říjnu 2013 pětičlenným kolegiem soudců postoupena k rozhodnutí velkému senátu ESLP). Francouzské Státní radě se však ve Francii podařilo debatu o eutanazii vyvolat již nyní. Den před vyhlášením jejího rozhodnutí ohledně pana Lamberta se v Paříži konala demonstrace odpůrců eutanazie. Francouzský prezident Francois Hollande se naopak vyslovil pro přijetí nového zákona, který by nevyлечitelně nemocným umožnil důstojně ukončit život.

Zdroje:

- [1] Tisková zpráva Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 6. 2014, ECHR 183 (2014).
- [2] *Pretty proti Spojenému království*, rozsudek ze dne 29. 4. 2002, stížnost č. 2346/02, odst. 39-40.
- [3] *Gross proti Švýcarsku*, rozsudek ze dne 14. 5. 2013, stížnost č. 67810/10.



Eutanazie v Evropě. Legenda: modrá – aktivní eutanazie je legální; žlutá – asistovaná sebevraždy je legální; zelená – pasivní eutanazie je legální; červená – žádná legální forma eutanazie; černá – nejasná právní situace. Zdroj: Wikipedia Commons.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Lidskoprávní rozměr mistrovství světa ve fotbale: vyhlídky na Katar 2022

Petr Suchánek

V době psaní tohoto článku žije celý svět mistrovstvím světa ve fotbale v Brazílii. Google každý den obměňuje grafiku svého loga s fotbalovou tematikou, novinky z mistrovství plní zpravodajské servery a během mého letu z Düsseldorfu do New Yorku hlásil kapitán výsledky probíhajících utkání. O poznání menší pozornost je však věnována lidskoprávním otázkám souvisejícím s mistrovstvím, a to nejen tím brazilským. FIFA se totiž momentálně potýká se skandálem týkajícím se plánovaného mistrovství světa pro rok 2022 v Kataru, který s problematikou lidských práv úzce souvisí.

Většina obyvatel na nucených pracích

Rozhodnutí uspořádat mistrovství světa ve fotbale za osm let v Kataru vyvolalo pochybnosti prakticky okamžitě. Jednak kvůli neúměrně vysokým teplotám, které v Kataru v letních měsících, kdy je šampionát tradičně pořádán, panují, a jednak kvůli špatným pracovním podmínkám, v nichž jsou zahraniční stavební dělníci pracující na budování fotbalových stadionů nuceni pracovat.

V Kataru pracuje okolo 1,4 milionu migrantů, což je více než polovina celkové populace země [1]. Pracovněprávní vztahy mezi migrandy a zaměstnavateli řídí systém *kafala*, který vyžaduje, aby měl každý zaměstnaný migrant sponzora, který je zodpovědný za jeho vízový status. Sponzoři, kterými jsou většinou zaměstnavatelé, tak mají nad pracovní silou velkou moc, například mohou migrantům de facto bránit ve změně zaměstnání a opuštění Kataru. Podle zprávy zvláštního zpravodaje OSN Françoise Crépeaua z 23. dubna 2014 musí migranti zaplatit vysoký náborový poplatek a do Kataru přijíždějí těžce zadlužení. Jejich pasy jsou zabaveny a podepsané pracovní smlouvy změněny v jejich neprospěch. Migranti poté pracují často bez platu a v nelidských podmínkách [2]. Opustit zemi mohou pouze s povolením zaměstnavatele. Systém *kafala* tedy může být velmi snadno zneužit v neprospěch migrantů a často tak představuje formu nucené práce. Někteří komentátoři zde mluví o moderním otroctví.

Pracovní podmínky na stavbách přitom vedou k alarmujícímu počtu úmrtí dělníků. Mezinárodní odborová konfederace informovala o 1000 úmrtích, ke kterým v souvislosti s přípravou zázemí pro mistrovství světa



Billboard Katar 2022, zdroj: daly3d (Flickr)

již došlo. Celkový počet obětí přípravy mistrovství přitom mohl dosáhnout až 4000, pokud se úroveň ochrany migrantů nezlepší [3]. Katarská vláda sice vydala v únoru 2014 závazné pokyny pro společnosti zhotovující stadiony týkající se pracovních podmínek [4], ale ty se vztahují pouze na samotnou konstrukci stadionů, nezabývají se řadou souvisejících problémů a jsou obtížně vynutitelné [5]. Nejedná se tedy o komplexní řešení, ale pouze o dílčí kompromis.

Mezinárodní odborová konfederace vyzvala FIFA k podmínění pořádání šampionátu v Kataru zrušením systému *kafala*, umožněním svobody sdružování a kolektivního vyjednávání, zavedením minimální mzdy pro všechny dělníky a systému řešení sporů, a spoluprací s mezinárodními náborovými organizacemi [6]. Člen výkonného výboru FIFA Theo Zwanzinger však v reakci na tento požadavek uvedl, že pracovní podmínky migrantů v Kataru sice jsou „absolutně nepřijatelné“, ale FIFA není v pozici, ze které by mohla mít vliv na zákony této blízkovýchodní parlamentní monarchie.



Fotbalový míč, zdroj: G. Harper (Flickr)

Nová pravidla FIFA

Stav ochrany lidských práv v Kataru a negativní reakce na rozhodnutí uspořádat zde mistrovství světa však FIFA donutily přehodnotit způsob, kterým jsou vybírány pořadatelské státy. Nově by při výběru mělo být přihlíženo i k lidskoprávním otázkám [7]. Nová pravidla by podle některých spekulací mohla mít vliv dokonce už i na šampionát v roce 2022, protože pozice Kataru jakožto pořadatelské země už prý není neotřesitelná. Britské noviny The Sunday Times přinesly začátkem června zprávu, že bývalý člen výkonného výboru FIFA Mohamed bin Hammam podplatil volitele při výběru pořadatele mistrovství 2022 ve prospěch Kataru. Už před zveřejněním této zprávy přitom etický výbor FIFA začal v této souvislosti vyšetřovat podezření na korupci při výběru pořadatele šampionátu. Prezident FIFA Sepp Blatter uvedl, že při zjištění jakéhokoliv pochybení se volba musí opakovat. Výsledky vyšetřování by měly být známy v polovině července.

Otázkou zůstává, jaký vliv by mělo případné odejmutí šampionátu na Katar samotný. Navzdory kontroverznosti rozhodnutí svěřit mu pořádání šampionátu mohlo toto rozhodnutí prostřednictvím mezinárodního tlaku vést k postupnému zlepšení pracovních podmínek migrantů a ke změně systému kafala. Pokud však Katar o pořadatelství přijde, současná situace se může na dlouhou dobu konzervovat.

Poznámky:

- [1] V roce 2013 měl Katar 2 174 035 obyvatel.
- [2] Report of the Special Rapporteur on the human rights of migrants, François Crépeau, 23. 4. 2014, (http://www.ohchr.org/Documents/Issues/SRMigrants/A-HRC-26-35-Add1_en.pdf)
- [3] ITUC Special Report, The Case Against Qatar, March 2014, (http://www.ituc-csi.org/IMG/pdf/the_case_against_qatar_en_web170314.pdf)
- [4] Worker's Welfare Standards, (<http://www.sportingintelligence.com/wp-content/uploads/2013/11/SC-WORKERS-WELFARE-STANDARDS-EDITION-1-2.pdf>)
- [5] The Guardian, Qatar commits to new welfare standards for World Cup workers, 11. 2. 2014, (<http://www.theguardian.com/world/2014/feb/11/qatar-world-cup-2022-workers-welfare-standards>)
- [6] International Trade Union Confederation, International unions set conditions on Qatar World Cup, 19. 5. 2014 (<http://www.ituc-csi.org/international-unions-set?lang=en>)
- [7] The Guardian, Fifa could factor in human rights record when choosing World Cup hosts, 8. 6. 2014, (<http://www.theguardian.com/football/2014/jun/08/fifa-factor-human-rights-record-choosing-world-cup-hosts>)

Egyptská justice: od špatného k horšímu

Petra Nováčková

Egyptský soud odsoudil 23. června šest zahraničních novinářů k trestu odnětí svobody na dobu mezi sedmi a desíti lety a tento rozsudek okamžitě vyvolal silnou vlnu mezinárodních reakcí. Mnohé lidskoprávní organizace stejně tak jako západní vlády označují soudní řízení za zmanipulované. Tento rozsudek přišel pouhý den poté, co americký ministr zahraničí John Kerry při státní návštěvě Egypta potvrdil obnovení americké finanční pomoci a vyzval Egypt k respektu k lidským právům a svobodě tisku. Skutečností nicméně je, že tento rozsudek zapadá mezi stále přísnější rozhodnutí egyptských soudů.

Tři hlavní obvinění novináři katarské televizní společnosti Al-Džazíra byli zatčeni loni v prosinci, zbylí tři byly souzeni v nepřítomnosti. Hlavní producent egyptské Al-Džazíry Mohamed Fahmy egyptsko – kanadského občanství a původem australský korespondent Peter Greste byli odsouzeni k sedmi letům vězení a Egyptčan Baher Mohamed byl odsouzen k deseti letům. Mezi vznesenými obviněními zazněla manipulace s video dokumenty, které měly zobrazovat Egypt nacházející se v situaci občanské války, držení vysílací techniky bez potřebné licence a podpora teroristických organizací. Důkazy takového jednání předložené u soudu byly však prý velmi slabé a například podle organizace Human Rights Watch, která procházela soudní materiály, se obvinění nedopustili žádného trestného činu. Joe Stork, výkonný ředitel Human Rights Watch pro oblast blízkého východu v této souvislosti prohlásil, že „odsouzení tří profesionálních novinářů k mnoha letům ve vězení na základně neexistujících důkazů ukazuje, jak jsou Egyptští soudci chyceni v hysterii kolem Muslimského bratrstva, která je podporována prezidentem as-Sísím.“



Jakkoliv se tento rozsudek zdá být poměrně přímým útokem na svobodu slova, je v kontextu ostatních rozhodnutí egyptské justice poslední doby jen stěží výjimečný. Podle organizace Reportéři bez hranic bylo v Egyptě od června minulého roku perzekuováno více než 100 egyptských novinářů [1]. Odhadovaný počet členů Muslimského bratrstva a jejich přívrženců, kteří byli během minulého roku zatčeni, se pohybuje mezi 16 a 44 tisíci [2]. V posledních týdnech navíc také došlo k odsouzení více než tisíce členů či sympatizantů muslimského hnutí k trestu smrti za zabití tří policistů v davu během národních protestů minulého roku, přičemž soudní řízení bylo vedeno jedním soudcem a celý proces trval pouhých několik hodin.

Nestabilita egyptské justice je pouze jedním z mnoha následků třaskavé politické situace, která v zemi panuje v podstatě od svržení bývalého dlouholetého prezidenta Husní Mubáraka během revolucí Arabského jara v únoru roku 2011. V Egyptě v současnosti existuje prudká rivalita mezi islamistickými a sekulárními skupinami, přičemž důležitým politickým aktérem v zemi zůstává především armáda. V prezidentských volbách v roce 2012 zvítězil kandidát Muslimského bratrstva Muhammad Mursí, ale jeho vláda byla rok na to svržena během protestů a následného armádního puče. Prezidentské volby, které proběhly na konci května tohoto roku, s absolutní převahou vyhrál bývalý ministr obrany as-Sísí.

Vzhledem k podobě současného egyptského režimu je tedy otázkou, zda vůbec můžeme hovořit o nějaké podobě nezávislé justice, nebo zda se soudy staly zcela nástrojem prosazování zájmů vládnoucího režimu. Poslední vývoj prozatím naznačuje spíše druhou variantu. Nicméně vzhledem k mezinárodnímu zájmu a kritice, kterou odsouzení zahraničních novinářů vyvolalo, bude zajímavé sledovat další politiku nového egyptského prezidenta. Paradoxní na celé kauze nicméně je, že žádný novinář by nedokázal pošpinit pověst Egypta tak, jak se to v současnosti daří jeho soudům.

Poznámky:

[1] The Guardian (2014): Greste case: Egypt persecuting 100 of its own journalist, exile says. <http://www.theguardian.com/media/2014/jun/27/greste-sentence-over shadows-egyptian-journalists-persecution>.

[2] The Economist (2014): Shooting the Messenger. <http://www.economist.com/blogs/pomegranate/2014/06/egyptian-justice?zid=304&ah=e5690753dc78ce91909083042ad12e30>

Zdroje:

Human Rights Watch (2014): Egypt: Jazzeras Convictions Miscarriage of Justice. <http://www.hrw.org/news/2014/06/23/egypt-jazeera-convictions-miscarriage-justice>



4) Česká republika a lidská práva

Uzavírací klauzule ve volbách do Evropského parlamentu před Ústavním soudem

Ladislav Vyhnánek

Nejvyšší správní soud podal Ústavnímu soudu koncem června návrh na zrušení pětiprocentní uzavírací klauzule pro volby do Evropského Parlamentu (EP). Řízení před Nejvyšším správním soudem iniciovala Strana zelených (SZ) a voličky SZ a Pirátů, neboť právě tyto strany nedosáhly na europoslanecký mandát v důsledku působení této klauzule.

Ústavní soud se již v minulosti problematikou uzavírací klauzule – byť ve vztahu k volbám do Poslanecké sněmovny – zabýval v nálezu připraveném Vladimírem Klokočkou v roce 1997 (nález sp. zn. Pl. ÚS 25/96). Podle tohoto nálezu je uzavírací klauzule zásahem do proporcionálního systému, který omezuje politickou soutěž, a musí tedy být podpořen závažnými argumenty. Na druhé straně však Ústavní soud uznal, že existuje legitimní zájem na vytvoření akceschopné parlamentní (a potažmo vládní) většiny, který odůvodňuje zavedení určitých integračních stimulů – jako např. právě uzavírací klauzule. Zdůraznil ovšem, že přípustná hranice omezovací klauzule nemůže mít absolutní hodnotu, nýbrž je relativní a závisí vždy na konkrétním poměru sil v zemi a struktuře jejich diferenciací.

Otázkou tedy je, zda Ústavní soud nalezne dostatečné rozdíly mezi působením uzavírací klauzule ve vztahu k EP a Poslanecké sněmovně. To zřejmě není vyloučeno; právě na takových rozdílech totiž částečně založil své rozhodnutí, jímž uzavírací klauzuli ve volbách do EP zrušil, německý Spolkový ústavní soud.[1] Jedním z problémů v této souvislosti je, zda lze EP vnímat obdobně jako klasický parlamentní orgán státu, a zda je tedy

stejně silný zájem na vytvoření akceschopné většiny; struktura orgánů EU i její rozhodovací procesy jsou totiž značně specifické a přímá vazba mezi parlamentní většinou a orgánem vládního typu zde chybí. Na další z takových rozdílů může poukazovat argument, podle něhož s ohledem na vnitřní politickou strukturu EP (existence velkých a nikoliv národnostně vymezených frakcí) není fragmentace na národní úrovni rizikem, a tudíž nelze legitimně uplatňovat integrační stimuly typu uzavírací klauzule. Ve státě velikosti ČR lze navíc konstatovat, že ani pětiprocentní uzavírací klauzule nebrání tomu, aby některé strany nezískaly pouhý jeden mandát.

I kdyby však Ústavní soud dospěl k závěru, že uzavírací klauzule je protiústavní, není vůbec jisté, jak by jeho rozhodnutí ovlivnilo výsledky voleb do EP. Ačkoliv podle Marka Antoše by v takovém případě měly být dotčeny i výsledky voleb již proběhlých,[2] již zmíněný Spolkový ústavní soud přistupuje zpravidla k časovým účinkům svých volebních nálezů zdrženlivě. Ve svém rozhodnutí z roku 2011,[3] jímž se k přípustnosti uzavírací klauzule rovněž vyslovil, uvedl, že nové volby není možné nařídit, neboť je třeba dát přednost ochraně zastupitelského sboru již zvoleného s důvěrou v ústavnost volebního zákona. Proti přepočítání mandátů bez nařízení nových voleb pak uplatnil argument, podle něhož již samotná existence uzavírací klauzule ovlivňovala strategické chování voličů, a přepočítávání bez klauzule by tudíž nemohlo reflektovat jejich skutečnou vůli.

Celá věc ovšem nemusí mít nutně pouze rozměr ústavní. Zajímavé bude rovněž sledovat, zda se Ústavní soud rozhodne položit předběžnou otázku Soudnímu dvoru EU, neboť existuje plausibilní názor, podle něhož je přípustnost pětiprocentní uzavírací klauzule závislá na výkladu Listiny základních práv EU. Pokud k položení otázky dojde, jednalo by se vůbec o první případ, kdy by se český Ústavní soud k takovému kroku odhodlal.

Zdroje:

[1] Nálež BVerfGe ze dne 26. února 2014, 2 BvE 2/13, 2 BvE 5/13, 2 BvE 6/13, 2 BvE 7/13, 2 BvE 8/13, 2 BvE 9/13, 2 BvE 10/13, 2 BvE 12/13, 2 BvR 2220/13, 2 BvR 2221/13, 2 BvR 2238/13.

[2] ANTOŠ, M. Je-li uzavírací klauzule protiústavní, není s čím otálet. *Jiné právo*. (<http://jinepravo.blogspot.cz/2014/06/marek-antos-je-li-uzaviraci-klauzule.html>).

[3] Nálež BVerfGe ze dne 9. listopadu 2011, BvC 4/10, 2 BvC 6/10, 2 BvC 8/10.



Občanská sdružení a územní plány

Ladislav Vyhnánek

Ústavní soud svým nedávno vydaným nálezem[1] výrazně posílil postavení občanských sdružení (podle úpravy v novém občanském zákoníku spolků) v řízeních o zrušení opatření obecné povahy. Prakticky se tento judikatorní posun projeví zejména v situacích, v nichž spolek zabývající se ochranou přírody napadne územní plán či obdobné opatření.

Ústavní soud se zabýval ústavní stížností občanského sdružení, jehož návrh na zrušení územního plánu obce Petkovy byl odmítnut Nejvyšším správním soudem. Podle tohoto soudu nebylo občanské sdružení k podání takového návrhu vůbec oprávněno, neboť územní plán se nijak nedotýkal jeho subjektivních práv – na rozdíl např. od práv vlastníků pozemků dotčených územním plánem. Podle Ústavního soudu však skutečnost, že občan dá přednost prosazování svého zájmu formou sdružení se s jinými občany, nelze přičítat k jeho tíži. Tomuto – pro spolky příznivému – výkladu nahrává i výklad Aarhuské úmluvy. Ústavní soud sice setrval na své dřívější judikatuře, podle které tato úmluva nemá přímý účinek, zároveň ji však označil za podstatný inspirační zdroj při interpretaci vnitrostátního práva. To, že Aarhuská úmluva zaručuje dotčené veřejnosti efektivní možnosti obrany proti opatřením,

která se jí týkají, se pak tedy může projevit i vstřícností k procesním právům spolků.

Nález Ústavního soudu však v žádném případě nelze vnímat jako bianco šek jakémukoliv spolku k napadení jakéhokoliv opatření obecné povahy. Ústavní soud zdůraznil, že návrhatelem stále může být pouze ten, jehož práva byla napadeným aktem určitým způsobem dotčena. Konkrétně pak zmínil, že v případě územního plánu musí mít návrhvatel vztah k regulované lokalitě. Podle Ústavního soudu, má-li spolek sídlo na tomto území nebo jsou-li jeho členové vlastníky nemovitostí potenciálně dotčených opatřením plynoucím z územního plánu, pak by mu v zásadě měla svědčit aktivní legitimace k podání návrhu. Podstatné může být též zaměření spolku či předmět jeho činnosti. S ohledem na tato kritéria nelze samozřejmě vyloučit, že spolky by mohly být v budoucnu účelově zřizovány se sídlem v určité lokalitě pouze za účelem napadení určitého opatření obecné povahy. Ústavní soud však apeloval na soudce obecných soudů, aby k řešení otázky aktivní legitimace v obdobných věcech nepřistupovaly mechanicky a aby vždy rozumně a s přihlédnutím ke všem okolnostem posoudily, zda určitý spolek má k napadenému opatření reálný vztah.

Zdroje:

[1] Nález sp. zn. I. ÚS 59/14 ze dne 30. 5. 2014.



Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Veronika Bazalová – Michaela Kotalíková

Vnitrostátní právo

- Černý, P.: Blokační shromáždění. Právní rozhledy 10/2014.
- Emmert, F.: Přináší nový zákon o státním občanství liberalizaci, nebo naopak posiluje mocenskou autoritu státu? Právní rozhledy 10/2014.
- Háková, L. – Scheinost, M.: Mediální obraz nového trestního zákoníku v tisku. Trestní právo 2/2014.
- Hapla, M.: Richard Rorty a lidská práva. Časopis pro právní vědu a praxi 1/2014.
- Harvánek, J. – Ondrýsek, R.: Justiciální tvorba práva. Časopis pro právní vědu a praxi 1/2014.
- Herczeg, J.: Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu. Trestní právo 2/2014.
- Jouza, L.: Ochrana osobnosti zaměstnance v pracovněprávních vztazích. Bulletin advokacie 6/2014.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Kopa, M.: Předběžná opatření Evropského soudu pro lidská práva z pohledu teorie a praxe. Právní rozhledy 11/2014.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Burgrová, H.: The Security Question in the post-Mubarak Egypt: The Security Void in Sinai. Obrana a strategie, 1/2014.
- Daniel, J.: The Governance of Non-State Armed Actors in Failing States: The Case of Hezbollah. Mezinárodní vztahy 2/2014.
- Hornát, J.: Čína a Vietnam: Napětí mezi komuni-

stickými sousedy. Mezinárodní politika, 4.6.2014.

- Hroch, M.: The political cultures of Europe in historical context. Acta Politologica, 1/2014.
- Hrušková, A.: Limity evropských států v zahraničních misích – případová studie Libye. Global Politics, 17.6.2014.
- Janišová, M.: Genocida ve Rwandě v roce 1994 očima Lékařů bez hranic. Mezinárodní politika, 18.6.2014.
- Karmazin, A.: GP Briefing: Napětí mezi Čínou a Vietnamem. Global Politics, 30.6.2014.
- Kohútová, M.: GP Briefing: Juncker novým předsedom Európskej komisie?. Global Politics, 19.6.2014.
- Kudláčková, L.: Donors of Humanitarian and Development Assistance to Democratic People's Republic of Korea. Mezinárodní vztahy 2/2014.
- Parížek, M.: An Analysis of Multilateral Negotiations in the World Trade Organization. Mezinárodní vztahy 2/2014.
- Riegl, M.: Budou jihoafrické parlamentní volby v roce 2014 ve znamení oslabené většiny Afrického národního kongresu?. Acta Politologica, 1/2014.
- Shevchuk, Z.: The Evolving Nature of the Armed Conflict in South Ossetia: From "Frozen" to "Hot" and Back. Obrana a strategie, 1/2014.
- Smetana, J.: Analýza francouzské operace v Mali. Mezinárodní politika, 9.6.2014.
- Smetana, M.: Jaderná politika Spojených států po konci studené války: Vývoj v kontextu proliferace ZHN. Obrana a strategie, 1/2014.
- Varkočová, M.: Kazachstán a Rusko: nazáviděná hodná pozice. Mezinárodní politika, 13.6.2014.

www.centrumlidskaprava.cz



Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | webové stránky www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | Redakční rada Hubert Smekal (editor), Lukáš Hoder,
Linda Janků, Kateřina Uhlířová | Sazba Tomáš Janků | ISSN 1804-2392.